

УДК 81'42(=161.2)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-33>

КОНЦЕПТ «РІЗДВО» У ДОХРИСТИЯНСЬКІЙ ТА ХРИСТИЯНСЬКІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ (ЛІНГВО-КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ)

THE CONCEPT OF «CHRISTMAS» IN PRE-CHRISTIAN AND CHRISTIAN UKRAINIAN CULTURE (LINGUO-COGNITIVE ANALYSIS)

Гусар М. В.,

*orcid.org/0000-0001-8590-8904**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри англійської мови**Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

У статті здійснено лінгво-когнітивний аналіз концепту РІЗДВО в українській культурі з урахуванням його дохристиянського та християнського пластів. Наукова новизна роботи полягає у комплексному описі когнітивної структури концепту РІЗДВО в українській культурі, що до цього часу не було об'єктом системного вивчення. Метою дослідження є визначення поняттєвого, валоративного та перцептивно-образного компонентів концепту та виявлення особливостей взаємодії дохристиянських і християнських смислів. Матеріалом слугують українські колядки, щедрівки, духовні пісні та сучасні медіатексти.

Установлено, що поняттєвий компонент концепту еволюціонував від аграрно-магічного тлумачення дохристиянської доби, пов'язаного з культом родючості, шануванням предків і народженням нового Сонця, до богословсько-сакрального осмислення в християнській традиції, де домінують мотиви народження Христа та спасіння людства. Валоративний компонент має синкретичний характер: дохристиянський пласт відзначається прагматичними цінностями (добробут, родинна єдність, матеріальне благополуччя), тоді як християнський орієнтований на духовно-етичні домінанти (віра, смирення, милосердя, надія на спасіння). Перцептивно-образний компонент також відзначається поєднанням архаїчних символів (сонце, жито, коза, худоба, господар) із християнськими (Богонемовля, віфлеємська зоря, ангели), що засвідчує неперервність культурної пам'яті українців.

Зроблено висновок, що концепт РІЗДВО в українській культурі є багатошаровим ментально-мовним утворенням синкретичного характеру, у якому архаїчні та християнські смисли не протиставляються, а інтегруються, формуючи унікальну національно-культурну образність різдвяної традиції.

Ключові слова: концепт, Різдво, українська культура, лінгво-когнітивний аналіз, дохристиянські смисли, християнські смисли.

The article presents a linguo-cognitive analysis of the concept CHRISTMAS in Ukrainian culture, taking into account its pre-Christian and Christian layers. The scientific novelty of the study lies in the comprehensive description of the cognitive structure of the concept CHRISTMAS in Ukrainian culture, which has not previously been the object of systematic linguo-cognitive research. The aim of the article is to identify the notional, evaluative, and perceptual-imagery components of the concept and to reveal the interaction of pre-Christian and Christian meanings. The material of the research includes Ukrainian carols, shchedrivkas, spiritual songs, and modern media texts.

The study establishes that the notional component of the concept evolved from the agrarian-magical interpretation of the pre-Christian period, associated with fertility cults, ancestor worship, and the birth of the new Sun, to the theological-sacred interpretation in the Christian tradition, where the dominant ideas are the birth of Christ and the salvation of humankind. The evaluative component has a syncretic nature: the pre-Christian layer is characterized by pragmatic values (prosperity, family unity, material well-being), while the Christian layer emphasizes spiritual and ethical dominants (faith, humility, mercy, hope for salvation). The perceptual-imagery component also demonstrates

the synthesis of archaic symbols (sun, rye, goat, cattle, master of the household) and Christian ones (Holy Infant, Bethlehem star, angels), which reflects the continuity of Ukrainian cultural memory.

The research concludes that the concept CHRISTMAS in Ukrainian culture is a multilayered mental and linguistic phenomenon of syncretic character, in which archaic and Christian meanings are not opposed but integrated, forming a unique national and cultural imagery of the Ukrainian Christmas tradition.

Key words: concept, Christmas, Ukrainian culture, linguo-cognitive analysis, pre-Christian meanings, Christian meanings.

Постановка проблеми. Концепт РІЗДВО посідає важливе місце в українській національній картині світу, оскільки репрезентує не лише релігійні уявлення, а й глибинні культурні архетипи, що формувалися впродовж століть. Його унікальність зумовлена синкретизмом дохристиянських і християнських смислів, укорінених у колективній свідомості українців та відображених у фольклорних, літературних і сучасних медійних текстах.

Попри наявність значної кількості праць, присвячених українським культурним концептам, РІЗДВО досі не стало об'єктом комплексного лінгво-когнітивного аналізу, спрямованого на виявлення специфіки взаємодії дохристиянського та християнського пластів, а також механізмів збереження й трансформації етнопсихологічно значущих образів і уявлень у сучасному дискурсі.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом сучасної лінгвістики до когнітивних і лінгвокультурологічних студій, орієнтованих на реконструкцію національно-специфічних концептів, що формують світоглядні засади етносу. Аналіз концепту РІЗДВО у такому аспекті дасть змогу простежити еволюцію культурної традиції, виявити спадковість її елементів та особливості адаптації до сучасних суспільно-культурних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика різдвяної обрядовості неодноразово ставала предметом етнографічних, фольклористичних і культурологічних студій. Концепт РІЗДВО привертав увагу й лінгвістів: було проаналізовано його поняттєвий, валоративний і фігуративний компоненти в британській лінгвокультурі [1]; досліджено асоціативне поле концепту в мовному мисленні мешканців Поділля, що дало змогу виявити регіонально специфічні культурні смисли [2]; розглянуто біблійні ремінісценції концепту в сучасній українській поезії [3] та особливості його репрезентації в американському кінодискурсі [4]. Водночас трансформація концепту РІЗДВО в українській культурі, зокрема зміни його когнітивної структури та взаємодія дохристиянських і християнських смислів, досі не була об'єктом системного лінгвокогнітивного аналізу, що й визначає наукову новизну цього дослідження.

Метою статті є з'ясування особливостей структурування концепту РІЗДВО в українській культурі (з урахуванням дохристиянського та християнського пластів) на основі положень концептологічної теорії О. Приходька. Учений розглядає концепт як ментально-мовне утворення, що відображає культурно зумовлену інтерпретацію світу та охоплює поняттєвий, перцептивно-образний і ціннісний компоненти [5, с. 21].

Для досягнення мети визначено такі завдання: проаналізувати всі структурні складники концепту РІЗДВО; простежити взаємодію дохристиянських та християнських смислів; виявити культурні домінанти, що формують цей концепт в українській картині світу

Виклад основного матеріалу. *Поняттєвий компонент* концепту, за О. Приходьком, становить його логічне ядро, що охоплює узагальнене уявлення про позамовну реальність, зафіксоване в дефініціях словникових джерел [5, с. 21]. Аналіз поняттєвого змісту концепту РІЗДВО дозволяє простежити еволюцію уявлень про це свято в українській культурі – від архаїчних дохристиянських смислів до сучасного християнського тлумачення.

Сучасні українські словники трактують РІЗДВО виключно в контексті християнської релігійної традиції. Словник української мови (СУМ) визначає: «Різдво – християнське свято народження Христа» [6]. Великий тлумачний словник сучасної української мови подає: «Різдво Христове – одне з найбільших християнських свят на честь народження Ісуса Христа»

[7, с. 1226]. Ці дефініції формують сучасне поняттєве ядро, у якому закріплено сакральний характер події, релігійну кваліфікацію та офіційний статус свята.

У дохристиянській українській (слов'янській) культурі сучасне свято Різдва мало язичницький прообраз, пов'язаний зі святкуванням зимового сонцестояння та народженням нового Сонця. Основною назвою цього свята була Коляда, що символізувала «початок нового хліборобського року, що наближається з поворотом сонця на весну; відповідно до цього різдвяна обрядодія тісно пов'язується з віруваннями в щасливий почин та з магічними діями щодо забезпечення майбутнього врожаю» [8, с. 302, с. 501–502]. Поряд із нею вживалася й назва Корочун, яка пов'язувалася з «коротким днем» та уособлювала смерть старого сонця й народження нового [8, с. 308]. Таким чином, поняттєве ядро дохристиянського РІЗДВА охоплювало насамперед аграрно-магічні та космогонічні смисли.

Із християнізацією Русі відбувається кардинальна зміна денотативного змісту концепту. Свято отримує нову назву – «Різдво Христове», [8, с. 302, 502]. РІЗДВО набуває чіткого богословського тлумачення як сакральна подія народження Ісуса Христа – Спасителя людства («*Різдво Господа Бога (по плоті) і Спаси нашого Ісуса Христа*» [9]). У духовних піснях і колядках закріплюються основні смисли цього пласту: «*Бог предвічний народився*» [10] – підкреслення божественного втілення; «*Прийшли до Його яскині ангели з неба*» [10] – акцент на святій урочистості події. Цей пласт репрезентує духовно-етичний зміст, у якому провідними є мотиви спасіння, милосердя та смирення.

Порівняння показує, що поняттєвий компонент концепту РІЗДВО в українській культурі еволюціонував від аграрно-магічного до богословсько-сакрального тлумачення. На дохристиянському етапі акцент припадає на природні цикли, родючість, культ предків, а на християнському відбувається сакралізація події, і центральне місце займає народження Христа та його спасительна місія. Попри це, дохристиянські уявлення не зникли повністю: вони збереглися у фольклорі, однак не входять до сучасних словникових дефініцій, залишаючись радше образним і культурно-символічним пластом концепту.

Тепер перейдемо до *валоративної (ціннісної)* складової концепту РІЗДВО. Згідно з теорією О. Приходька, вона відображає оцінне ставлення етносу до позначуваного явища, його аксіологічну значущість у колективній свідомості [5, с. 27–28].

Аналіз колядок і щедрівок дозволяє простежити трансформацію ціннісних домінант концепту «РІЗДВО» від дохристиянського аграрно-магічного до християнського духовно-етичного змісту. Валоративний компонент у традиційному фольклорі постає як система ціннісних орієнтирів, що відображають світоглядні уявлення та культурні пріоритети суспільства.

У дохристиянській українській культурі Різдво (Коляда) посідало провідне місце в річному аграрному циклі, а головними цінностями були родючість («*Зароди, Боже, сребро-стебло – золоте зерно*» [11, с. 137], «*Дощик каже як я зійду, / То зрадується Жито і Пшениця, / Жито і Пшениця і всяка Пашиця*» [10], достаток і добробут («*А в печі пироги печуця...*» [10], «*Він поліз на гору по сало*» [10], «*Клади калачі з ярої пшениці, / В решето овса, на верх – ковбаса! / ... Вам за дари тії – літа щасливії*» [10]) і захист господарства («*Коляд, коляд, коляда, / Хай обходить вас біда*» [10], «*Одчиняй сїни, щоб бджоли сидїли*» [10] – у народних віруваннях бджоли уособлювали боже благословення й охорону дому). Усі ці висловлювання не лише символізували побажання врожайності, достатку чи захисту а й, за архаїчними уявленнями, мали магічну силу забезпечувати бажаний результат.

Важливим є й соціально-сімейний вимір: добробут ототожнювався з благополуччям родини та продовженням роду («*Маю сестричку на відданічку, / Маю братчика на оженічку, / Я сама також ой заручена*» [10]). Також це відбито у символіці небесних світил («*Ясен Місяць – Пан Господар, Красне Сонце – Жона Його, Дрібні Зірки – Його Дітки*» [11, с. 165]). Поряд із цим простежується космогонічна гармонія, уявлення про єдність людини та природних стихій, що відображає цінність гармонійного співіснування з навколишнім світом: «*Місяць варче: Ск я*

ізійду, Тамтої ночі – перед зорями, Зрадує ми си вся звір у поли» [11, с. 176]; «Що Сонечко каже як я зійду, / То зрадується Старе й Мале... / Місяць каже як я зійду, / То зрадується весь Звір у Поли» [10].

Отже, валоративний компонент дохристиянського різдвяного концепту ґрунтується на життєствердних, матеріально орієнтованих і космогонічних цінностях.

З прийняттям християнства акценти зміщуються до сакральнорелігійних та моральноетичних цінностей. Центральною стає ідея поклоніння Христу та возвеличення Божого дива: «Славен єси! Славен, Христе-Царю, на небеси!» [10]. Валоративний компонент тут визначається духовним очищенням, вірою в спасіння та моральним вдосконаленням людини: «Которий весь світ спасе від ада, Чрез Нього вічна всім відрада» [10].

Особливе місце займає ідеал миру, братерської любові та єдності громади («Слава во вишніх, а мир для нижніх!» [10]), що надає Різдву соціальноетичної спрямованості. Радість і надія на краще майбутнє («Різдво прийде у кожен дім, дарує радість нам усім» [10]) доповнюють духовноетичний вимір позитивною емоційністю, надаючи святу життєствердного характеру.

У сучасних різдвяних піснях простежується й родиннопобутова цінність («Та молитва на Різдво збереже в бою його... І Оленка зачекалась свого тата» [10]), де сакральне поєднується з особистими переживаннями, зокрема захистом близьких і надією на Божу допомогу в реальному житті.

Також у християнській традиції РІЗДВО набуває моралізаторського відтінку: У колядках зустрічається осуд гріховності («Хай щезає зло та гріх, Хай здійсняться всі бажання» [10]) і заклик до каяття («Хай гріх дороги у ваш дім не знає, У серці хай живе любов!» [10]). Отже, у християнській традиції Різдво набуває виразного моралізаторського відтінку, оскільки різдвяна обрядовість охоплює не лише мотиви радості та благословення, але й утверджує етичну норму духовного очищення та морального оновлення особистості.

Таким чином, валоративний компонент концепту РІЗДВО в українській культурі має двошаровий характер, що зумовлений спадковістю традиції та єдністю різнорідних ціннісних орієнтирів. Дохристиянський пласт зосереджений переважно на прагматичних цінностях – матеріальному добробуті, родючості, родинній єдності та магічному забезпеченні достатку, що ґрунтується на ритуальномагічній логіці та уявленнях про космічну гармонію. Натомість християнський пласт акцентує на духовноетичних і сакральних цінностях – вірі в спасіння, милосерді, любові до ближнього, смиренні та надії на Божественне Провидіння.

Еволюція концепту РІЗДВО демонструє поступовий перехід від прагматичноаграрного до духовнорелігійного його осмислення, проте архаїчні елементи (побажання добробуту, сімейної злагоди) не зникли, а трансформувалися, набувши другорядного, проте стійкого місця у структурі християнських різдвяних текстів. Це засвідчує синкретизм української різдвяної традиції: навіть у християнських колядках поряд із сакральними мотивами нерідко звучать побажання матеріального щастя («Христос родився – радуйся, господарю, радуйся, родинонько» [10]), що вказує на взаємодоповнюваність духовних і матеріальних цінностей. Отже, український різдвяний дискурс відображає органічне поєднання архаїчного та християнського пластів, у якому матеріальні та духовні орієнтири не протиставляються, а утворюють цілісну систему національних цінностей.

Перцептивнообразний шар концепту РІЗДВО в українській культурі також має комплексний характер, поєднуючи архаїчні дохристиянські символи з християнською сакральною образністю. Відповідно до теорії О. Приходька, перцептивнообразний компонент концепту охоплює образи, метафори та символи, через які у свідомості етносу формується емоційноціннісне уявлення про певне явище. На відміну від поняттєвого, що фіксує логічне ядро концепту, перцептивнообразний компонент відображає асоціативнообразну картину світу та дозволяє виявити культурні доміанти, закріплені у фольклорі та літературі [5, с. 23–24, 26–27].

Дохристиянська різдвяна образність тісно пов'язана з аграрно-магічними уявленнями, культом предків та шануванням природних стихій. Основні символи цього пласта:

- Сонце та небесні світила – символ народження нового циклу природи. У колядках сонце метафорично ототожнюється з молодим господарем: *«Ой у полі, полі та й на ріді рід, там сонце сяє, жито родить»* [10].
- Жито, пшениця, хліб – символи родючості й добробуту (*«Ой, сійся-родися, жито-пшениця і всяка пашиця»* [10]).
- Дід, господар, родина – уособлення роду, продовження життя. Колядники прославляють господаря як головного оберєга родини (*«Ой радуйся, земле, син Божий народився, а в тебе, господарю, сіється-плodиться»* [10]).
- Тварини (кінь, віл, баран) – образи достатку та багатства (*«А в господаря двоє волів, а в господині син золотий»* [10]).

Особливе значення в українській дохристиянській культурі мав образ Кози, відіграючи центральну роль у весняно-різдяних ритуалах, пов'язаних із плодючістю, захистом дому та аграрним благополуччям. Зокрема, у різдяних колядках звучать такі рядки: *«Де Коза ходить, там жито родить»* [10], що символізує уявлення про магічну здатність Кози забезпечувати врожайність, а також: *«О-го-го, коза, го-го-го, яра! ... Де коза ходила, там жито родило; Де коза хвостом, там жито кустом»* [10], де підкреслюється її роль як провідника родючої сили. Отже, Коза в ритуальній практиці функціонує як яскравий символ аграрного добробуту, міфологічного забезпечення життя і процвітання суспільства.

Таким чином, у дохристиянському уявленні перцептивно-образний компонент фіксує прагматично зорієнтовану позитивну символіку – сонце, хліб, худоба, родина, які уособлюють багатство, життя та гармонію з природою.

Оскільки із прийняттям християнства образність концепту РІЗДВО набуває сакрального змісту, основними символами стають:

- Богонемовля та ясла – уособлення смирення та духовної чистоти (*«Бог предвічний народився, прийшов днес із небес, щоб спасти рід людський»* [10]).
- Віфлєємська зоря – символ Божественного світла та надії (*«Звізда ясна над вертепом засіяла, Божя ласка людям щастя звіщала»* [10]).
- Ангели та пастухи – образи духовної радості та благовісті (*«Ангели співають, пастирі вітають, чудо-чудо звіщають»* [10]).
- Марія та Йосип – символи родинної злагоди, терпіння й віри.

Християнська символіка акцентує духовно-етичні цінності: смирення, милосердя, віру в спасіння.

Проте українська традиція зберегла переплетення дохристиянських і християнських образів. У багатьох колядках і щедрівках сакральні символи поєднуються з аграрно-магічними. Наприклад, цитата *«Радуйся, земле, син Божий народився, а в тебе, господарю, сіється-плodиться»* [10] демонструє злиття християнського мотиву народження Спасителя з дохристиянськими побажаннями врожаю, або *«Христос родився, радуйся, господарю, радуйся, родинонько»* [10] вказує на поєднання духовної радості з родинною цінністю.

Така образна система свідчить про неперервність культурної пам'яті, де архаїчні символи поступово сакралізуються, але не зникають, а адаптуються до нової релігійної парадигми.

Отже, перцептивно-образний компонент концепту РІЗДВО в українській культурі є багатшаровим і комплексним. Він поєднує архаїчний пласт, у якому домінують образи родючості, сонця, тварин, родинної єдності, та християнський, що характеризується освяченням символіки й появою біблійних символів (Богонемовля, зоря, ангели). Йому притаманний синкретичний характер – взаємопроникнення обох пластів у фольклорі, що формує унікальну національно-культурну образність різдяної традиції українців.

Висновки. Проведений лінгво-когнітивний аналіз концепту РІЗДВО в українській культурі дав змогу виявити його багатшарову структуру та визначити основні національно-культурні смисли, закріплені в колективній свідомості українців. Як бачимо, поняттєвий компонент концепту зазнав істотної еволюції. Дохристиянський пласт репрезентує уявлення про зимове свято як про аграрно-магічний цикл, пов'язаний із родючістю, культом предків і народженням нового Сонця. Християнський пласт формує сучасне поняттєве ядро, яке закріплене в словниках: Різдво розуміється як християнське свято народження Ісуса Христа, Спасителя людства. У сучасній культурі архаїчні смисли не зникли повністю, однак залишилися переважно у фольклорі як культурно-символічні рудименти.

Валоративний компонент відображає синкретизм світоглядних орієнтирів. У дохристиянській традиції домінують прагматичні цінності – добробут, родинна єдність, родючість, захист дому. Християнська традиція акцентує духовно-етичні домінанти – віру, смирення, милосердя, надію на спасіння. В українській культурі ці пласти поєднуються: у колядках сакральні мотиви співіснують із побажаннями матеріального достатку, що відображає національну цінність гармонії духовного й земного.

Перцептивно-образний компонент концепту також має синкретичний характер. Архаїчні образи (сонце, жито, худоба, господар) уособлюють життя, плодючість і родову тяглисть. Християнські символи (Богонемовля, вифлєємська зоря, ангели, ясла) сакралізують різдвяну образність, наповнюючи її духовним змістом. Українська фольклорна традиція інтегрує обидва пласти, створюючи унікальну національно-культурну символіку, де поєднуються біблійні та архаїчні мотиви.

Отже, концепт РІЗДВО в українській культурі є багатшаровим ментально-мовним утворенням, що зазнав поступової трансформації: від аграрно-магічного уявлення дохристиянської доби до сакралізованого християнського осмислення. Така еволюція свідчить про інтегрований характер української культурної традиції, у якій давні світоглядні архетипи не зникли, а переосмислилися у новій релігійній парадигмі, поєднуючи духовно-етичні та матеріально-прагматичні цінності в єдиній національній картині світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Змійова М. В. Концепт РОЖДЕСТВО в британській лінгвокультурі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2011. № 972. С. 91–97. URL: www.foreign.univer.kharkov.ua/ua/nauka/visnuk/972.pdf (дата звернення: 19.06.2025).
2. Павлушенко О. Асоціативне поле концепту «Різдво» в мовомисленні краян Поділля. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2019. Вип. 28. С. 65–71. URL: <https://www.researchgate.net/publication/381277493> (дата звернення: 19.06.2025).
3. Павлов В. Біблійні ремінісценції концепту "Різдво" у поезії Сергія Жадана. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2023. № 2(34). С. 95–98. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.18>
4. Ільєнко А. С. Концепт «Різдво» в сучасних американських кінофільмах : кваліфікаційна робота (проект) на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» / А. С. Ільєнко ; кер. О. О. Заболотська ; рец. О.В. Кострубіна. Херсон: Херсонський державний університет, 2021. 32 с. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/e2c9e2bc-ee43-4c39-8e3d-3147a3732b4c/content> (дата звернення: 20.06.2025).
5. Приходько А. Н. Концепти і концептосистеми : монографія / А. Н. Приходько. Дніпропетровськ : Біла О. А., 2013. 307 с.
6. Словник української мови : у 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства ; ред. кол. І. К. Білодід (гол. ред.). Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 8. Р-Т, 1977. 927 с. URL: <https://slovnyk.ua> (дата звернення: 15.06.2025).
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL: <https://archive.org/details/velykyislovnyk> (дата звернення: 19.06.2025).

8. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. Жайворонок; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ: Довіра, 2006. 703 с. URL: <https://archive.org/details/etnokulturi/mode/2up> (дата звернення: 11.06.2025).

9. Велика українська енциклопедія/ гол. ред. В. Смолій; Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». Київ, 2013. URL: <https://vue.gov.ua> (дата звернення: 20.06.2025).

10. Колядки. URL: <https://www.pisni.org.ua/songlist/kolyadky-1.html> (дата звернення: 11.06.2025)

11. Етнографічний збірник. Т. 35. Колядки і щедрівки. Т. I / зібрав Володимир Гнатюк. Львів: Наукове Товариство імені Шевченка, 1914. URL: https://archive.org/details/etnograf_zb_35 (дата звернення: 24.06.2025).

Дата надходження статті: 21.07.2025

Дата прийняття статті: 27.08.2025

Опубліковано: 16.10.2025